

פרידריך טורברג: החוזה עם השטן

ויגה, תחילת 1939. פסנתרן־בית־קפה חסר־עבודה, אוטו מאייר — מבחינת המוראל והמצב הכספי, בשפלה־המדרגה — מתגורר בחדר־מטבח־ומגורים בליאופולדשטאט. באחד המצודים על היהודים בנובמבר 1938 נתפס אביו והובל לדאכאו — הוא עצמו נחלץ מגורל דומה רק הודות להתערבות בלתי־צפויה של פקיד־גיטאפו בכיר, ונתברר לו שהיה זה חבר־לשעבר ללימודים (ואויבו המושבע) פראנץ מאכולט. נסיונותיו לשוב ולבוא במגע עם מאכולט ולבקש את עזרתו לטובת אביו החבוש עלו בתוהו.

היה העשרים בינואר, חמש אחר־הצהריים. עתה־זה סיימתי את ארוחת־הפלאיים שלי, פת־שחרית עם פת־ערבית כאחד, והפחתי עוד פעם את האש בכיירים במטבח־המגורים שלי. בחוץ היה היום קור־כלבים, בלתי־רגיל. כאשר נשמע הפעמון בחוץ בפעם הראשונה, לא רציתי כלל לפתוח. לעצם המחשבה על הפרוודור הצונן עברני גל של קור. רק אחרי הצילצול השלישי עלה על דעתי שמלבדי אין איש בבית. לבשתי את מעילי מעל לפיג'אמה שלי וניגשתי אל הדלת. "מי זה?" "אח־נו, יפתח כבר!" אמר קול של גבר בנעימה של עצה ידידותית אך תקיפה. פתחתי. אדם בעל־בשרים ונמוך־קומה שדמותו התאימה יפה לקולו המתון, עבר על פני אל הפרוודור ומיצמץ בעיניו מול האור החיוור; בחדר־המדרגות שרר חושך. נשארתי עומד בפתח הפתוח. רוח־הפרצים הקרה, המעופשת, נגעה קשה ברגלי.

"מה בקשתו?"

"אח־נו, יסגור כבר", אמר האיש באותו קול כמקודם. "אדון מאייר?"

"כן". את הדלת סגרתי, אך לא זזתי מן המקום. "מה רצוננו?"

"גיטאפו". הוא הוציא את הסימנית ואחר חזר והבליעה בכיסו.

הרי ידעתי זאת. מובן שידעתי. מי שפך נכנס אין צורך כלל לשאול אותו לרצונו.

"שום סיבה לבהלה, אדון מאייר".

לא עלה בי משהו טוב יותר מלהיתמם כל עוד אפשר הדבר, ועניתי בקול ריק

ומשומם: "למה אבהל? המצפון שלי נקי".

"זהו. הרי זה מה שאני אומר. לא רוצה להכניסני?"

החוויתי תנועה חלושה לעבר מטבח־המגורים.

"ובכן אפוא". בניע־ראש מרוצה עקר ממקום־עמדו. בפתח המטבח פנה לאחוריו:

"אה־כן — קק שמי".

"מאייר". היתי בעיני כאידיוט גמור. מה פירוש כל זה? כלום בסופו של דבר

לא בא אותו מר קק לאסור אותי כלל? או שמא מתכוון הוא לעשות זאת בצורה

מרושעת ביותר? בקושי עמדתי על רגלי. שעון אל דלת־המטבח, מבעד לצעיפי־

אָדים מתמוגגים, ראיתי את מר קק פושט אדרתו וכפפותיו ומחפך ידיו זו בזו

מעל ללוח־הכירה.

"חמים לא־רע כאן בפנים אצלר". הוא נשף גינות. "איזה קור־כלבים שוב היום. לכל הרוחות".

"בבקשה, יאמר־נא לי מה רצונו". נכנסתי לחדר פנימה; ברכי היו פקוֹת כלי־כך עד שמוכרח הייתי להישען אל שפת השולחן.

מר קק כנראה לא שמע את דברי. "מותר לי להתרווח קצת?" הוא התישב אל השולחן, סמוך לפירה. "אה — ההתרוצצות הטיפשית הזאת כל היום".

אם הוא ממשיך כך, אמרתי אל נפשי, אם לא יגמור את זה מהר, אני נכנס פשוט לחדר־הרחצה וחוזר מלובש, ככה, אני מוכן, אנו יכולים ללכת.

עיניו של מר קק סבבו בחדר ונשארו צמודות אל שיירי ארוחתי; "אח, בבקשה, אדון מאייר—אולי הוא יכול לחמם לי ספול קפה?"

ולתוך המבט הפעור שלי, אחר שהות־מה, אמר, באמת אמר: "אבל — רק אם אין זה גורם לו טירדה מיותרת".

"לא", מילמלתי. "מובן לא. רגע אחד".

ידי סיימו את מעט הפעולות הדרושות, ואני ישבתי נכחו. הבטתי איך הוא לוגם את גמיעותיו הראשונות, איך הוא מוחה את שפמו ומדליק לו סיגריה, איך הוא נמלך בדעתו ומציע גם לי אחת: הבטתי בו בכל אלה וכל העת לא ידעתי אם עלי לצאת מדעתי מרוב פחד או מחמת תקוה לנס.

"אז־אה". מהורהר הביט מר קק בסיגריה שבידו. "אז־אה, כדי להגיד לו בשביל מה אני כאן, אדון מאייר. זה במובן מסוים ענין פרטי. ידיד שלו שלח אותי הנה.

האדון מאכולט. הלא הוא מכיר את האדון מאכולט?"

בקושי יכולתי לנענע בראשי. גם מר קק הינהן.

"האדון מאכולט, כלומר, היה רוצה לדבר אתו, בענין מסוים. והוא ביקש לשאול אותו אם יוכל לבוא אליו למטרופול מחר בין אחת־עשרה לשתיים־עשרה. אני

חושב שזה דחוף. הוא רצה להגיד משהו, אדון מאייר?"

"לא. לא. אחר־כך. יש פנאי לזה".

"אבל למה? בבקשה — הרי לזה אני כאן, שישאל אותי".

"כן—אני חושב—אם אדון מאכולט רוצה לדבר אתי, אז הרי הוא לא צריך—אז הרי הוא יכול תיכף ל—". אילו המשכתי עכשיו: "—אסור אותי" כי אז היה מר קק, דבר

זה נראה לי עכשיו בלתי־נמנע, מגיע ראשו כמסכים ומודיע לי שהרי לשם כך בא.

מר קק התבונן בי והניד בראשו: "אינני יודע למה הוא עצבני כלי־כך, אדון מאייר? שום אדם לא רוצה לעשות לו משהו. צר היה לי אם לא היה מאמין לי".

"לא, זה־לא־זה. סליחה. אבל הרי הוא צריך להבין שאני קצת מופתע. מן הגיסטאפו הרי לא מצפים דווקא שהיא מבקשת משהו מאדם".

"אה־כן. מבין בהחלט, אדון מאייר. הרי משום כך גם אמרתי לו תיכף שאין הוא צריך להיבהל. זה גם אני יודע שהאנשים מתבהלים כשהם רק שומעים את השם

גיסטאפו. ממש כאילו היו אומרים: אוכלי־האדם הנה באים. אדון מאייר — יאמין לי: אנו לא אוכלי־אדם. אנחנו פקידים, אז אנחנו פוקדים. יכול להיות שאנו

נעשים קצת חמורים כשעושים לנו בעיות—אך זה הרי תמיד היה כך אצל אנשי הפקידות, לא כך?"

"אם-אָה מסתכלים בזה כך—", ניסיתי לחייך.

"כמובן, איך אפשר להסתכל בזה אחרת, אדון מאייר? יסתכל—בשבילי העסקים עם אדון מאכולט אינם מעלים ואינם מורידים. אדון מאכולט הוא הממונה שלי—הוא שולח אותי אליו—אני הולך—אני רואה שהוא אדם חביב מאד—אני אפילו מקבל קפה—אני מוסר לו מה שמבקש מר מאכולט לומר לו—נו, ואז אני שוב הולך לי, בכבוד רב."

הוא שהה מדיבורו. ובהחלט נתקבל רושם שלא היה רוצה שיזכירו לו עכשיו שבעצם צריכה היתה להיות ברכתו לא "בכבוד רב" אלא "הייל היטלר!"

"יכול הוא אולי, מר קק, לומר לי, מה הענין בעצם?"

"כן—אני לא כל-כך בתוך העניינים בזה. אבל, האדון מאכולט דיבר משהו, שיש לו אבא שלו בדאכא, ושיש לו איזו כוונה בדבר שיחרורו."

"אדון קק!" היה עלי לנשום עמוק, שתיים, שלש פעמים. "אדון קק—אין הוא יודע מה הוציא מפיו עכשיו. בבקשה, יזכור-נא אם אמנם כך הוא."

"אם מה באמת כך, אדון מאייר?"

"שהאדון מאכולט רוצה לעשות משהו בענין אבי."

"כן, ולמה לא? אם הוא אומר זאת."

"משום—עליו לדעת—אני כבר רציתי פעמים אחדות לסור בענין זה אל אדון מאכולט. והוא אפילו לא רצה לקבל אותי."

"נז-כן—אז מן-הסתם הוא היה עסוק מאד. או שעדיין לא הגיעה השעה לכך. או עכשיו הוא מבקש להגיד לו שהגיעה השעה. אז אם הוא רוצה לבוא מחר למטרופול ולשוחח אתו—"

"אם אני רוצה, אדון קק? אם אני רוצה?"

מר קק קם וטפח על שכמי.

"נו, רואה הוא, אדון מאייר, אמר בלבשו את מעילו (ואגב כך דחה את עזרתו)."

"זה היה כל הבהלה. ובכן—היה נעים מאד."

"נעים לי!" ניצענתי את ידו, ושוב פעם אחת כשפתחתי לו את הדלת. "אין לו

הרי מושג כמה אני אסיר-תודה לו, אדון קק!"

"לי? על מה? אני הרי רק מסרתי לו דבר על-פי ההוראה.—תודה רבה על הקפה!" עוד קרא לעברי מן הפרוודור.

זקף את צווארון מעילו ונעלם במורד המדרגות.

הבטתי אחריו. חשבתי לשליח מן השמיים ואת בשורתו לגמול מן השמיים על שנשארתי איתן בדעתי על-אף פיתויי הבריחה.

ביום-המחר ידעתי שאין לשמיים ולכל זה ולא-כלום. ביום-המחר התחיל הגיהנום.